

Rath má právo na férový proces

Zdeněk Koudelka

Každý má právo, aby státní orgány v jeho trestním řízení postupovaly podle zákona. Dodržení formální stránky trestního řízení je pojistkou proti zneužití moci. Patří sem, že ve věci musí být činné příslušné státní zastupitelství a každý má právo na zákonného soudce. Pokud je ve věci činný nepřislušný státní zástupce, je to vada, která může mít za následek neúspěch pozdější obžaloby.¹ Je-li činný nepřislušný soudce, je to neústavní.

Trestní řízení dozoruje a obžalobu podává to státní zastupitelství, kde se čin stal. V případě Ratha se trestný čin stal ve Středočeském kraji, snad část jednání proběhla v Praze. Z těchto dvou krajů ze zákona měl být určen státní zástupce i soudce pro jeho případ. Nicméně dnes je řešena v severních Čechách, kam trestní oznámení předalo Nejvyšší státní zastupitelství. Při vzpomínce na mediální a politický řev u odnětí a přikázání věci Jiřího Čunka, kdy trestní stíhání místo příslušného státního zastupitelství ve Vsetíně, dozorovali nezákonně v Přerově, než bylo přikázáno do Jihlavy,² a ticho vůči tomuto postupu státního zastupitelství, se musí dojít k závěru, že media neměří všem stejně.

Příslušnost státního zastupitelství není upravena ústavou, jen zákonem. Je tedy možné, že zákon stanoví, že státní zástupce dozorující trestnou činnost může být libovolně určen vyšším státním zastupitelstvím. Pokud však zákon stanoví, že se místní příslušnost odvozuje od místa spáchání trestného činu, musí se dodržovat. Listina základních práv a svobod garantuje právo na zákonného soudce.³ Zákonem je v přípravném řízení trestním soudce okresního soudu, který působí v obvodu dozorujícího státního zástupce.⁴ Ovšem zákon předpokládá, že to bude opět tam, kde se trestný čin stal.⁵ Tím, že se změní dozorující státní zastupitelství, změní se i soudce rozhodujícího o vazbě a to již má ústavní rozměr. Byli jsme svědky situace, kdy ústecký soudce cestoval do Prahy. Státní zástupce si jakoby „dovezl“ svého soudce na rozhodnutí o jeho návrzích. Pokud se připustí volnost příslušnosti v dozorování trestního řízení u státních zástupců, rozhodně se to nemá týkat soudců. Ustanovení zákona, které to dnes připouští, by mělo být změněno. Před soudem je státní zástupce stranou řízení, stejně jako obviněný. Mezi stranami má platit rovnost zbraní. Pokud jedna strana sporu, může svým opatřením změnit příslušnost soudu a obviněný takovou možnost nemá, je porušena rovnost zbraní a férovost soudního procesu.

David Rath má právo na dodržení zákona, i když by jej on sám porušoval. Právo na zákonného soudce je jedním ze základních práv. Zákon umožňuje vyššímu státnímu zastupitelství věc odejmout nižšímu a přikázat jinam. Příslušnost může být změněna i tím, že se spojí skutek s jiným činem spáchaným v jiném kraji. Takový krok však musí být řádně odůvodněn a obhajoba má právo žádat jeho přezkum i Ústavním soudem, pokud bude mít za to, že obviněný byl v důsledku tohoto kroku svévolně odňat zákonem soudci. Libovolně měnit místní příslušnost státního zástupce a tím i soudce, je pochybné. To odporuje textu zákona a ústavy. Samozřejmě zastánci materiálního jádra ústavy tímto jádrem odůvodní i tuto věc. Stejně jako němečtí právníci materiálním jádrem ústavy obhajovali „právnost“ noci dlouhých nožů,⁶ která byla podle platného německého práva nezákonná, protože tímto jádrem

¹ ZDENĚK KOUDELKA: Příslušnost státního zastupitelství. *Státní zastupitelství* 11/2011, ISSN 1214-3758, s. 35-37. ZDENĚK KOUDELKA: Odnětí a přikázání u státního zastupitelství. *Právo - časopis pro právní teorii a praxi* 1/2010 ISSN 1802-9116, s. 25-41, <http://www.ustavprava.cz/casopis-pravo/archiv-casopisu/rok-2010/c1-2010/odnt-a-pikzn-u-sttnho-zastupitelstv.html>

² Rozsudek Nejvyššího soudu z 1. 10. 2009, 4Tz 69/2009.

³ Čl. 38 ods. 1 Listiny základních práv a svobod.

⁴ § 26 trestního řádu č. 141/1961 Sb.

⁵ § 7 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství. § 18 trestního řádu.

⁶ CARL SCHMITT: *Nationalsozialismus und Völkerrecht*, Berlin 1934, s. 29; *Über die drei Arten des Rechtswissenschaftlichen Denkens*, Hamburg 1934, 67 s.; *Der Führer schützt das Recht*, *Deutsche Juristen-*

pro ně byla vůle vůdce a nacionálně socialistické právní přesvědčení.⁷ A komunističtí právníci tím odůvodňovali popírání platných právních norem, pokud to bylo potřeba z důvodu třídního boje a socialistického právního vědomí, což bylo materiální jádro komunistické ústavy.⁸ Pokud se však právo nemá rozpadnout, je nutné dodržovat obsah právních norem. Svá práva mají i obvinění z trestných činů.

Nepříslušností státního zastupitelství se zabýval Nejvyšší soud v rozsudku z 1. 10. 2009, když trestní stíhání ve věci senátora Jiřího Čunka nezákonně dozorovalo Okresní státní zastupitelství v Přerově, místo příslušného státního zastupitelství ve Vsetíně, neboť zde se měl stát údajný čin. V přípravném řízení trestním je činný policejní orgán, státní zástupce a soud. Podstatné je, že policejní orgán, který provádí vyšetřování, ne státní zástupce, nemá zákonem určenou příslušnost. Proto Nejvyšší soud prohlásil, že zahájení trestního stíhání, které činí policejní orgán, jakož i ostatní úkony policejního orgánu, jsou platné, byť v dozoru byl činný nepřislušný státní zástupce. Naopak Nejvyšší soud konstatoval, že akty učiněné nezákonným státním zástupcem jsou vadné a mohou být zrušeny, bude-li to pro obviněného příznivější. Problematické je, jaký vliv má nepřislušnost státního zastupitelství na rozhodnutí soudů, např. o vazbě. Zda návrh podaný státním zástupcem automaticky znamená vadnost samotného rozhodnutí soudu, je-li státní zástupce nepřislušný.

Zde se střetává zájem na stíhání trestných činů se zásadou zákonnosti. Trestní právo dbá přísně na dodržování zákonnosti a hovoří o pravidlu jedovatého stromu, což se používá především při hodnocení důkazů, ale může se uplatnit i zde. Toto pravidlo říká, že z jedovatého stromu pochází jedovaté ovoce, které nelze požit. Znamená to, že důkazy získané nezákonným způsobem nelze užít v trestním řízení, byť by informace z nich pocházející byly pravdivé. Pokud se užije analogicky toto pravidlo, pak rozhodnutí soudu učiněné na základě návrhu nezákonného státního zástupce nemůže být v souladu s právem, pakliže je v neprospěch obviněného. To platí tím spíše v přípravném řízení, kdy nezákonná změna státního zastupitelství měla za následek i změnu příslušnosti soudce, protože právo na zákonného soudce má ústavní ochranu.

Autor působí na Právnické fakultě Masarykovy univerzity

Zeitung 15/1934, s. 945n. (zde obhajoval noc dlouhých nožů 30. 6. 1934 postavením vůdce jako bezprostředního tvůrce práva v okamžiku nebezpečí).

VIKTOR KNAPP: *Problém nacistické právní filozofie*, Dobrá Voda 2002 – reprint z 1947, ISBN 80-86473-21-X, s. 62, 78, 116, 126, 179.

⁷ Předseda Vrchního zemského soudu v Hamburgu Curt Ferdinand Rothenberger prohlásil: „Zákon je plán a vůle vůdce.“ CURT FERDINAND ROTHENBERGER: *Die Rechtsquellen im neuen Staat, Deutschen Juristen-Zeitung*, 1936, sl. 22. JAROSLAV KREJČÍ: *Právní jevy v čase*, Praha 1937, s. 135.

⁸ JIŘÍ BOGUSZAK, ZDENĚK JIČÍNSKÝ: *Otázky socialistického práva a zákonnosti*, Praha 1964: „Socialistické právo je právem dělnické třídy, jež vytvořila diktatura proletariátu, aby přeměnila společenský řád podle socialistických a komunistických zásad...“ (s. 8) „Socialistické právo je vůle dělnické třídy povýšená na zákon...“ (s. 9) „Právo... je důležitým nástrojem k regulování života společnosti, jehož využívá stát v zájmu vládnoucí dělnické třídy...“ (s. 10). „Vědecký výklad a aplikace socialistického práva nejsou možné bez použití metody a způsobu výkladu dialektického a historického materialismu. V socialistickém státě pak nemůžeme pokládat za plně kvalifikovaného pracovníka, který bude nesprávně vykládat a aplikovat normy socialistického práva, toho, kdo by neovládal a nepoužíval při své práci poznatky dialektického a historického materialismu, marxistické politické ekonomie a marxisticko-leninské teorie státu a práva.“ (s. 157-158).

„Aplikácia práva predstavuje triedne podminený, štátnomocensky motivovaný a usmerňovaný proces. ...triednosť aplikácie a interpretácie práva v rozhodovacej činnosti súdov nijako neprotirečí politickému a ústavnému princípu sudcovskej nezávislosti (čl. 102 Ústavy Českosloveskej socialistickej republiky). Nezávislosť sudcov totiž nemožno chápať ako ich nezávislosť od socialistického štátu ako politickej organizácie vládnucej robotníckej triedy... ...vo viazanosti sudcov právnym poriadkom a v ich povinnosti vykladať zákony a iné právne predpisy v súlade se socialistickým právnym vedomím sa zračí prvok triednosti.“. ALEXANDER BRÖSTL, PAVEL HOLLÄNDER: *K dialektike vzťahov štátnej vole a práva, Právny obzor* 3/1985, s. 260.

Čl. 4, 16 ods. 1 a čl. 102 ods. 1 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústavy Československé socialistické republiky.